

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie

Kjell Fjørtofts avsløringer GAMMELT NYTT

□ Av Sven G. Holtmark

Den 9. januar sendte NTB ut et intervju med forfatteren Kjell Fjørtoft i anledning hans kommende bok om «De som tapte krigen». Innledningen til intervjuet sies det at Fjørtoft i sin bok omtaler «det han mener de «offisielle» krigshistorikerne har visst om, men har latt være å skrive».

Ut fra dette må man gå ut fra at forfatteren mener at de opplysninger som i intervjuet trekkes frem som eksempler ikke er omtalt av andre historikere, og at det dermed er Fjørtofts for tjeneste at disse forholdene nå kommer frem i lyset.

Det er vanskelig å forstå hva Fjørtoft mener med uttrykket «offisiell» historiker. Enkelte land er dette en betegnelse på historikere som er ansatt for å skrive en institusjons «offisielle», dvs. autoriserte, historie. I Norge er det ingen historikere som fyller en slik funksjon. Det finnes heller ingen «offisiell» krigshistorie i Norge. Enhver forfatter og forsker står fritt til å skrive det han vil, og Fjørtofts versjon er verken mer eller mindre «offisiell» enn fremstillingen til andre som har skrevet om krigen i Norge.

Fortjener ros

Knappt noen faghistorikere med krigen i Norge som arbeidsfelt vil underslå at Fjørtoft fortjener ros for at han i en del tilfeller har popularisert og gjort tilgjengelig for en stor leserkrets kunnskap som ellers ikke ville nådd langt utover fagfolkenes rekke. Gjennom sine omfattende arkivstudier i Norge og utlandet har han også funnet frem til forhold som utgjør et verdifullt supplement til tidligere forskning.

Problemet med Fjørtoft er hans ubendige trang til å presentere sine funn som «nye» og ofte sensasjonelle, selv i de tilfeller hvor han på ingen måte bringer inn nye momenter i

Kjell Fjørtofts avsløringer omkring spørsmålet om en sovjetisk frihavn i Nord-Norge er ingen nyhet. Saken er omtalt i standardverker om krigen, og ble faktisk nevnt av Kjell Fjørtoft selv i sin forrige bok, selvfolkelig uten henvisning til tidligere forskning, skriver historiker Sven G. Holtmark i dette innlegget.

forhold til det som allerede er slått fast i norsk eller utenlandsk litteratur.

På bakgrunn av dette er det også vanskelig å forstå hvorfor Fjørtoft har en så sterk motivasjon mot «faghistorikerne» - nye av det han skriver bygger nettopp på deres forskning. Man kan da umulig hebreide oss yrkeshistorikere at Fjørtoft tydeligvis ikke finner det bryet verdig å lese det vi skriver?

Oppsiktsvekkende?

Som eksempler på ting som historikerne angivelig har «fortiet», men som Fjørtoft nå

bringer frem i lyset, nevnes i intervjuet tre forhold:

- 1) President Roosevelts utspill fra januar/februar 1942 om at Sovjetunionen burde få en «frihavn» i Norge;
- 2) at det var folk fra den norske motstandsbevegelsen som sto bak brannen i Universitetets aula natten til den 28. november 1943; og
- 3) at et antall fanger på Grini lot seg verve til tysk krigstjeneste.

Når det gjelder denne siste påstanden, er det faktisk slik at Fjørtoft, om han har rett, så vidt vites virkelig er den første

til å påpeke at et antall Grini-fanger lot seg verve. Spørsmålet er om det er særlig oppsiktsvekkende. Ikke alt som er nytt er nemlig sensasjonelt - i virkeligheten er antallet saker som venter på sin «avsløring» i prinsippet ubegrenset.

20 000 på Grini

En historiker velger sin problemstilling ut fra interessefelt og på grunnlag av en vurdering av hva som er vesentlig og mindre vesentlig i emnet han undersöker. Det er således neppe noen som har sett et behov for å «fortie» at det kunne finnes brodne kar på Grini. Derimot er det ikke vanskelig å tenke seg at det ganske enkelt ikke er noen som har sett det som viktig og nødvendig, ut fra deres forskningsinteresser, å undersøke dette spesielle spørsmålet. Rundt 20 000 personer satt for kortere eller lengre tid på Grini fangeleir under krigen. Dette var folk av ulike alder og bakgrunn, og det var slett ikke alle som var arrestert på grunn av virkelig motstandsarbeid. Leiren ble faktisk også brukt som soningssted for folk som var dømt for vanlige kriminelle forhold. At det i denne forsamlingen skulle finnes 96 personer som lot seg verve til tysk tjeneste, er ikke egnet til å forbause. Det måtte da være at man har en helt urealistisk forestilling om at enhver person som satt i en tysk fangeleir dermed ble et nytt og bedre menneske. For fremtiden bør nok Fjørtoft være noe mer forsiktig med sin bruk av begrepet «motstandsfolk».

Aula-brannen

Når det gjelder brannen i Universitetets aula, er det selvfølgelig prisverdig at også Fjørtoft nå har fått med seg et forhold som i de senere år har blitt alminnelig kjent. Ikke minst markeringen på Universitetet i Oslo ved 50-årsminnet i 1993 brakte spørsmålet frem i lyset. Fjørtoft henvises til en artikkel av Anders Bratholm i tidsskriftet *Lov og Rett* (nr. 9,

Kjell Fjørtoft burde være ærlig nok til å innrømme at han ikke gjør annet enn å viderebringe kunnskap som andre har framskaffet. Det skriver historiker Sven G. Holtmark i dette innlegget om Fjørtofts avsløringer av spørsmålet om sovjetisk frihavn i Nord-Norge. Saken er for lenge blitt undersøkt og beskrevet grundigere enn Kjell Fjørtoft har gjort, eller trolig noensinne kommer til å gjøre, skriver Holtmark.

Kultur DEBATT

[1993, ss. 528-31]. Her oppgis også navnet på brannstifterne, samt mye interessant bakgrunnsinformasjon. Det er derfor vanskelig å forstå at Fjørtoft har latt intervjuet få en form som impliserer at det er han selv som har kommet frem til dette «oppsiktsvekkende» resultat. Det er selvfølgelig mulig, om enn forbausende, at Fjørtoft faktisk, inntil han eventuelt leser dette, har trodd at han her kommer med en avsløring.

Saken blir mer tvilsom om Fjørtoft tross alt kjenner litteraturen om emnet, men velger å gi inntrykk av at han er kommet frem til et resultat som er i strid med det som hittil har blitt publisert. Fjørtoft kan mene hva han vil om faghistorikerne, men i vårt miljø regnes slikt for å være i strid med vår profesjonelle moral.

Gammelt nytt

Saken forholder seg tilsvarende når det gjelder spørsmålet om «frihavnen» i Nord-Norge. Også dette er selvfølgelig et forhold som for lenge har blitt undersøkt og beskrevet grundigere enn Fjørtoft har gjort, eller trolig noensinne komme til å gjøre. Det er også nevnt i standardverker om krigen, og har dessuten fra tid til annen vært gjenstand for en rekke større oppslag i nordnorsk presse. Den relevante sovjetiske korrespondansen ble for øvrig offentliggjort i 1984. I tillegg er det skrevet et par egne artikler om emnet.

Det spesielle her er imidlertid at Fjørtoft faktisk selv nevnte saken i sin forrige bok, selvfølgelig uten henvisning til tidligere forskning. Betyr dette at fjorårets Fjørtoft nå slår seg selv i harkorn med «faghistorikerne», siden saken nå presenteres som en nyhet for annen gang på litt over ett år?

Fjørtoft ble for øvrig for et knapt år siden i brevs form gitt henvisninger til litteratur om emnet, så han kan da umulig mene at han her har begått et nybrottsarbeid? Burde han ikke være ærlig nok til å innrømme at han ikke gjør annet enn å viderebringe kunnskap som andre har framskaffet?

Gal oversettelse

Forbausende nok velger Fjørtoft denne gangen også å gi en sitat i sitats form en feilaktig oversettelse av en del av den aktuelle sovjetiske korrespondansen, nemlig et telegram fra Molotov til ambassadør Litvinov 18. januar 1942. Molotov skrev ikke, slik det hevdes i intervjuet, at Litvinov skulle fortelle Roosevelt at Sovjetunionen «ikke har hatt, og heller ikke kommer til å ha, territoriale krav i Norge». Derimot skrev Molotov: «I denne forbindelse finner den sovjetiske regjeringen det nødvendig å meddele presidenten, at Sovjetunionen ikke har, og heller ikke har hatt (min understreking, SH) noen som helst territoriale eller andre krav å fremme overfor Norge». Det er vesensforskjell mellom de to formuleringene.